

KIRJALLINEN KYSYMYS 1067/2013 vp

Kertakäyttöisten muovipussien käytön vähentäminen

Eduskunnan puhemiehelle

Arvioidaan, että EU:ssa päätyy jopa yli 8 miljardia ohutta muovipussia roskaksi joka vuosi. Pussit säilyvät ympäristössä pieninä palasina jopa satojen vuosien ajan, jolloin roskan määrä kasvaa jatkuvasti hälyttävällä vauhdilla. Pieni, mutta vuosisatoja säilyvä muoviroska aiheuttaa merkittäviä ympäristöhaittoja varsinkin merien ekosysteemeille ja niissä eläville kaloille ja linnuille. Muoviroska voi sekoittua muun muassa hiekan ja meriveden joukossa eläinten ravintoon. Merien roskaantuminen tunnustetaan yhä enemmän maailmanlaajuiseksi ongelmaksi. Myös Euroopan merissä, varsinkin Tyynessämeressä, on selkeää näyttöä suurista jätekertymistä.

Euroopan komissio on 4.11.2013 hyväksynyt ehdotuksen muovipussien kuluttamisen vähentämisestä. Ehdotus koskee ohuita, alle 50 mikronin paksuisia muovipusseja, joita käytetään usein vain yhden kerran. Suomessa niihin pakataan usein hedelmä- ja vihannesostoksia. Komission ehdotuksessa pakkauksista ja pakkausjätteistä annettua direktiiviä muutettaisiin siten, että jäsenmaiden on ryhdyttävä toimiin alle 50 mikronin paksuisten muovikassien käytön vähentämiseksi. Kukin jäsenmaa voi ehdotuksen mukaan itse valita tämän tavoitteen toteuttamiskeinot. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi maksut, kansalliset vähennystavoitteet tai tietyissä olosuhteissa myös käyttökiellot. Niistä on jo hyviä kokemuksia eräissä jäsenmaissa, joten niiden voidaan olettaa toimivan myös laajemmin unionin alueella.

Suomessa tämäntyyppisten ohuiden muovipussien käyttö on melko alhaisella tasolla verrattuna moniin muihin EU-maihin. Vaikka meriin ajautuneet muoviroskat eivät ole niin merkittävä ongelma Itämerellä kuin Tyynellämerellä, on Suomen kuitenkin ympäristövastuullisena maana syytä toimia asiassa fiksulla tavalla. Suomesakin on huomattavasti muovipussien turhaa käyttöä.

Lisäksi Suomenkin on syytä ryhtyä toimiin kaikenlaisten muovipussien käytön vähentämiseksi ympäristönsuojelullisista syistä. Emme kirjallisen kysymyksen jättäjinä ole vaatimassa muovipussien käytön täyskieltoa, mutta haluamme, että Suomessa ryhdytään tarvittaviin toimiin muovipussien käytön vähentämiseksi. Kysymyseen voisi tulla esimerkiksi erityinen muovipussivero ja yleinen valistus, neuvonta ja kampanjointi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä ohuiden, alle 50 mikronin paksuisten muovipussien käytön vähentämiseksi Suomessa ja

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta kaikkien muovipussien käyttöä saadaan Suomessa vähennettyä?

KK 1067/2013 vp — Antti Kaikkonen /kesk ym.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2013

Antti Kaikkonen /kesk
Timo Heinonen /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Antti Kaikkosen /kesk ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 1067/2013 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä ohuiden, alle 50 mikronin paksuisten muovipussien käytön vähentämiseksi Suomessa ja

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta kaikkien muovipussien käyttöä saadaan Suomessa vähennetty?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Euroopan komissio antoi 4 päivänä marraskuuta 2013 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun direktiivin 94/62/EY muuttamisesta kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi (KOM(2013)761 lopullinen).

Ehdotuksella muutettaisiin pakkausjätedirektiivin 4 artiklaa (Pakkausjätteiden syntymisen ehkäiseminen) siten, että jäsenvaltioiden olisi kahden vuoden kuluessa direktiivin voimaantulosta toteutettava toimenpiteitä, joilla vähennetään kevyiden muovisten kantokassien kulutusta. Toimenpiteet voisivat sisältää myös taloudellisten välineiden käyttöä sekä markkinoille saatamista koskevia rajoituksia, mikä poikkeaisi voimassa olevan pakkausjätedirektiivin 18 artiklasta, jonka mukaan jäsenvaltiot eivät saa estää direktiivin mukaisten pakkausten markkinoille saattamista alueellaan.

Ehdotuksen yleisenä tavoitteena on vähentää muoviroskien aiheuttamia haitallisia vaikutuksia ympäristöön. Erityisesti tavoitteena on vähentää

roskaantumista ja ehkäistä jätteen syntymistä sekä tehostaa resurssien käyttöä. Ehdotuksen tavoitteena on erityisesti vähentää sellaisten muovisten kantokassien käyttöä, joiden paksuus on alle 50 mikronia (0,05 millimetriä) ja jotka ovat pääosin kertakäyttöisiä. Kaikki Suomessa kauppoissa myytävät tai annettavat tavanomaiset muoviset kauppakassit ja hedelmien mukana saatavat ohuet muovikassit ovat alle 50 mikronin paksuisia.

Komission arvion mukaan päätyi EU:ssa vuonna 2010 yli 8 miljardia muovikassia roskaksi ympäristöön. Selvityksen mukaan Suomessa käytetään keskimäärin 77 muovikassia henkeä kohti vuodessa (määrä ei sisältäne muovisia hedelmäpusseja). Määrä on huomattavasti alhaisempi kuin Euroopassa keskimäärin käytetty 198 muovikassia henkeä kohti vuodessa. Arviolta kolmasosa Suomessa käytettävistä kasseista on valmistettu kierrätysmateriaalista. Lisäksi Suomessa suurin osa muovikasseista käytetään uudelleen jätetusseina, kun taas kaikista Euroopassa käytettävistä muovikasseista lähes 90 % arvioidaan olevan kertakäyttöisiä. Myös käytössä olevien muovikassien laatu vaihtelee maittain. Osassa maista on käytössä hyvin ohuet muovikassit. Suomessa kauppojen kassoilta ostettavat tai saatavat kassit ovat niitä selvästi vahvempia ja paksumpia. Ne ovat kuitenkin paksuudeltaan alle 50 mikronia ja kuuluisivat siten komission esittämän vähentämistavoitteen piiriin. Suomessa lähes kaikki ruokakauppojen kertakäyttöiset muovikassit ovat maksullisia, minkä voidaan katsoa vastaavan joissakin maissa käytössä olevaa muovikassiveroa.

Muovikassit on koettu ongelmallisiksi niiden aiheuttaman roskaantumisen ja toisaalta niiden hajoamattomuuden ja pitkäikäisyyden takia.

Muoviroskan päätyminen meriin on maailmanlaajuinen ongelma. On myös näyttöä suurista jätekertymistä Euroopan merissä. Muovi säilyy luonnossa vuosikymmeniä ja jopa vuosisatoja, yleensä hajonneena pieniksi osiksi.

Nykytutkimuksen valossa suurin osa meriroskasta on peräisin maalta. Kansainvälisten tutkimusten mukaan tästä roskasta suurin osa on muovia, arviolta 60–90 % kaikesta roskasta. Muovin tuotannon kasvun myötä merissä esiintyvän muoviroskan määrä on kasvanut suunnattomasti. Näkyvän roskan haitoista merieliöille, kuten esimerkiksi linnuille tai hylkeille on olemassa vahvaa tutkimukseen pohjautuvaa tietoa, kun taas pienemmän, alle 300 µm kokoisen roskan (mikroroskan) määrää ja merkitystä merten ravintoverkossa vasta selvitetään.

Suomen merenhoitosuunnitelmassa todetaan, että Itämeren roskaantumista ei tunneta riittävästi. Itämeren roskaantuminen ei kuitenkaan ole yhtä suuri ongelma kuin valtameren. Suunnitelman tavoitteena on selvittää meren roskaantumisen määrä ja laatu sekä vaikutukset, ja sen jälkeen tarvittaessa vähentää roskan määrää nykytasolta.

Itämeren rantojen roskaantumista selvittäneessä tutkimuksessa mukana olleilta suomalaisilta rannoilta löytyi vuonna 2012 selvästi suurempi määrä roskia verrattuna muiden maiden tutkittuihin kohteisiin. Muoviroskien osuus kaikista roskista oli yli 60 %. Muovikassien osuus ei ollut erityisen korkea, niitä oli 3,4 % roskista.

Valtioneuvosto pitää komission ehdottamaa direktiivin muutosta yleisesti ottaen kannatettavana. Valtioneuvosto katsoo, että merten roskaantumisen vähentämiseen tähtäävät toimet ovat kannatettavia. Tämä on myös Suomen merenhoitosuunnitelman mukaista.

Kertakäyttöisten kassien määrän vähentäminen on kannatettavaa niin ympäristön roskaantumisen kuin luonnonvarojen tehokkaamman käytön näkökulmasta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksessa jätetään jäsenmaille harkintavalta millai-

siin toimenpiteisiin kyseisessä maassa on perusteltua ryhtyä ja millainen kansallinen vähentämistavoite asetettaisiin. Mahdolliset toimenpiteet ja tavoitteiden asettaminen vaativat vielä tarkempaa lisäselvitystä kansallisesti.

Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa, että ehdotus vähentämisvelvoitteen kohdentamisesta alle 50 mikronin paksuisiin muovikasseihin ei johda epätarkoituksenmukaisesti nykyistä paksumpien kertakäyttöisten muovikassien käytön lisääntymiseen.

Alustavana kantanaan mahdolliseksi kansalliseksi toimenpiteiksi valtioneuvosto ei kuitenkaan näe tarkoituksenmukaisena muovikassien täyskieltoa Suomessa ottaen huomioon kertakäyttöisten muovikassien jo nykyisin melko alhaisen käyttömäärän Suomessa. Muovikassit eivät myöskään yksittäisenä tuotteena olisi alustavien tutkimustietojen mukaan merkittävä Itämeren roskaantumisen syy. Valtioneuvosto katsoo, että mahdolliset muovikassien käytön rajoittamista koskevat toimet tulee sovittaa yhteen Suomen merenhoitosuunnitelman toimenpiteiden kanssa.

Muovikassien maksullisuutta voidaan pitää veroon verrattavana taloudellisena ohjauskeinona. Mahdollisena kansallisena toimenpiteenä voisikin tulla kysymykseen esimerkiksi ostokassien maksullisuuden laajentaminen kaikkiin kertakäyttöisiin muovisiin ostokasseihin. Muita ohjauskeinoja voisivat olla neuvonta ja valistus kertakäyttöisten muovikassien käytön ja roskaantumisen vähentämiseksi. Ohuiden muovisten hedelmäpussien käytön vähentämiseksi voitaisiin harkita esimerkiksi kauppojen velvoittamista pitämään tarjolla muitakin vaihtoehtoja pakkaamista varten. Valtioneuvoston mielestä tulisi selvittää kaupan mahdollisuudet vapaaehtoisien sopimuksen tekemiseen muovikassien käytön rajoittamiseksi. Edellä esitettyjen alustavien toimenpide-ehdotusten tarpeellisuutta ja vaikuttavuutta tulee kuitenkin vielä arvioida tarkemmin ottaen huomioon Suomen kansalliset olosuhteet.

Ministerin vastaus

KK 1067/2013 vp — Antti Kaikkonen /kesk ym.

Helsingissä 14 päivänä tammikuuta 2014

Ympäristöministeri Ville Niinistö

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 1067/2013 rd undertecknat av riksdagsledamot Antti Kaikkonen /cent m.fl.:

Vad tänker regeringen göra för att i Finland minska användningen av tunna plastpåsar med en tjocklek under 50 µm och

vad tänker regeringen göra för att användningen av alla plastpåsar i Finland ska minska?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Europeiska kommissionen antog den 4 november 2013 ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall för att minska användningen av tunna plastbärkassar (COM/2013/0761 final).

Genom förslaget skulle artikel 4 (Förebyggande) i direktivet ändras så, att medlemsstaterna inom två år från ikraftträdandet av direktivet ska vidta åtgärder för att uppnå minskad förbrukning av tunna plastbärkassar på sitt territorium. Åtgärderna kan också bestå av ekonomiska instrument och saluföringsbegränsningar som innebär avsteg från artikel 18 i direktivet om förpackningsavfall, enligt vilken medlemsstaterna inte får hindra att förpackningar som uppfyller bestämmelserna i direktivet släpps ut på marknaden inom deras respektive territorier.

Det övergripande målet för förslaget är att begränsa de negativa effekterna av plastskräp på miljön, särskilt i fråga om nedskräpning, och att uppmuntra förebyggande av avfall och en mer ef-

ektiv resursanvändning. Närmare bestämt syftar förslaget till att minska förbrukningen av plastbärkassar med en tjocklek av mindre än 50 µm (0,05 millimeter), och som huvudsakligen är av engångstyp. I Finland är alla gängse plastkassar som säljs eller ges i butikerna och de tunna plastpåsar i vilka frukter plockas under 50 µm tjocka.

Kommissionen uppskattar att det under 2010 i EU slängdes mer än 8 miljarder plastbärkassar vilka belastar miljön som skräp. Enligt en utredning används i Finland i snitt 77 plastbärkassar per capita och år (vari inte torde ingå plastpåsar för frukt). Mängden är betydligt mindre än genomsnittet för Europa som är 198 plastbärkassar per capita och år. I Finland tillverkas uppskattningsvis en tredjedel av alla använda plastbärkassar av återvunnet material. I Finland återanvänds dessutom största delen av plastbärkassarna som soppåsar, medan nära 90 % av alla använda plastbärkassar i Europa uppskattas vara engångsprodukter. Också kvaliteten på de använda plastbärkassarna varierar från land till land. I en del länder används ytterst tunna plastbärkassar. De plastbärkassar som i Finland säljs eller ges vid butikernas kassar är betydligt starkare och tjockare. De är dock tunnare än 50 µm och skulle alltså omfattas av kommissionens föreslagna minskningsmål. I Finland tar nästan alla matbutiker betalt för plastbärkassarna, vilket kan anses motsvara den plastkasseskatt som vissa länder infört.

Plastbärkassarna har upplevts som problematiska på grund av den nedskräpning de orsakar men också eftersom de inte bryts ned och är långlivade. Anhopningen av plastskräp i haven är ett globalt problem. Det finns också belägg för stor ansamling av skräp i Europas hav. Plast bevaras i naturen i decennier och till och med i sekler, vanligen sönderdelad i små fragment.

Dagens forskning visar att största delen av havens nedskräpning härstammar från land. Enligt internationella studier består största delen av detta skräp av plast, uppskattningsvis 60—90 %. I takt med den ökande plastproduktionen har mängden marint plastskräp ökat enormt. Det finns starka forskningsbelägg för att det synliga skräpet är skadligt för havsorganismer, såsom till exempel för fåglar och sälar, medan man först nu utreder mängden och inverkan i de marina näringskedjorna av det finfördelade skräp vars storlek är under 300 µm (mikroavfall).

I Finlands havsförvaltningsplan konstateras att nedskräpningen av Östersjön är otillräckligt känd. Nedskräpningen av Östersjön är dock inte ett lika stort problem som nedskräpningen av världshaven. Planen har som mål att kartlägga nedskräpningen av havet till kvantitet och kvalitet samt dess konsekvenser, och därefter vid behov minska skräpets mängd från nuvarande nivå.

I en undersökning där man utredde hur stränderna kring Östersjön skräpas ned förekom år 2012 på de undersökta finländska stränderna betydligt mera skräp än på övriga länders undersökta stränder. Plastskräpets andel av allt skräp var över 60 %. Andelen plastbärkassar var inte särskilt hög, 3,4 % av allt skräp.

Statsrådet anser att den ändring av direktivet som kommissionen föreslår allmänt taget är värd att understöda. Statsrådet anser att åtgärder som siktar till att minska nedskräpningen av haven förtjänar understöd. Detta ligger också i linje med Finlands havsförvaltningsplan.

En minskning av mängden engångskassar är välkommen både med tanke på nedskräpningen av miljön och en effektivare användning av naturresurserna.

Statsrådet anser det viktigt att man i förslaget överlåter åt medlemsländerna själva att bestämma vilka åtgärder som är befogade i landet i frå-

ga och hur högt man sätter det nationella minskningsmålet. De eventuella åtgärderna och uppställandet av målen kräver en utförligare nationell analys.

Dessutom anser statsrådet det viktigt att man säkerställer att förslaget som inriktar minskningsmålet på plastbärkassar tunnare än 50 µm inte leder till den icke önskvärda konsekvensen att användningen av tjockare engångskassar av plast än nu i stället ökar.

Statsrådet preliminära ståndpunkt till eventuella nationella åtgärder är att ett totalförbud mot plastbärkassar i Finland dock inte är ändamålsenligt eftersom användningen av plastbärkassar i Finland redan nu är relativt liten. Enligt preliminära forskningsrön är plastbärkassarna som enskild produkt inte heller en betydande orsak till nedskräpningen av Östersjön. Statsrådet anser att eventuella åtgärder i syfte att minska användningen av plastbärkassar bör samordnas med åtgärderna i Finlands havsförvaltningsplan.

Det pris som tas ut för plastbärkassar kan anses som ett ekonomiskt styrmedel jämförbart med en skatt. En eventuell nationell åtgärd vore därför exempelvis att praxis att ta betalt för plastbärkassar skulle utvidgas till att gälla alla plastkassar för engångsbruk. Andra styrmedel kunde vara rådgivning och information i syfte att minska användningen av plastbärkassar och därmed nedskräpningen. För att minska användningen av tunna plastpåsar för frukt kunde man till exempel överväga att förplikta butikerna att erbjuda också andra alternativ för förpackningen. Statsrådet anser att man bör utreda handelns möjligheter att ingå ett frivilligt avtal om att minska användningen av plastbärkassar. Behovet av de ovan anförda preliminära åtgärdsförslagen och deras effekter måste dock ännu bedömas utförligare med avseende på Finlands nationella förhållanden.

Helsingfors den 14 januari 2014

Miljöminister Ville Niinistö